

Umsögn Vinstrihreyfingarinnar – græns framboðs um frumvarp til laga um breytingu á raforkulögum og lögum um verndar- og orkunýtingaráætlun (stefna stjórnvalda um öflun raforku)

(Þingskjal X – mál X, 156. löggjafarþing 2025)

Vinstrihreyfingin – grænt framboð (VG) lýsir yfir verulegum áhyggjum af því frumvarpi sem hér birtist á samráðsgátt stjórnvalda. Frumvarpið felur í sér kerfislæga breytingu á nálgun stjórnvalda við mótun orkustefnu og dregur með óljósum hætti úr vægi rammaáætlunar – faglegs og lýðræðislegs ferlis sem staðið hefur vörð um náttúruvernd og sjálfbæra nýtingu orkuauðlinda um langt árabíll.

Við teljum að í stað þess að skýra og styrkja umgjörð ákvarðanatöku, boði frumvarpið miðstýringu og töluleg markmið sem mótast af pólitískum hagsmunum hverju sinni – án þess að tryggð sé aðkoma fagaðila, samfélags og náttúruverndar.

Við lýsum andstöðu við frumvarpið í núverandi mynd og hvetjum til þess að það verði ekki lagt fram að svo komnu máli.

Megináhyggjur VG

1. Árekstur við hlutverk og sjálfstæði rammaáætlunar

Frumvarpið kveður á um að ráðherra leggi fram stefnu um öflun raforku sem hafi áhrif á verndar- og orkunýtingaráætlun. Þetta felur í sér að pólitísk markmið verði sett ofan frá og að verkefnastjórn rammaáætlunar verði látin taka mið af þeim – sem veikir það meginmarkmið áætlunarinnar að byggja á óháðu mati faghópa á náttúruvernd, samfélagslegum áhrifum og nýtingarþörf. Slíkt samræmist ekki hlutverki rammaáætlunar sem varúðartækis, stefnumótunar og ákvarðanaramma til langs tíma.

2. Skortur á faglegum og samfélagslegum grunni

Frumvarpið gerir ráð fyrir „tölulegum markmiðum“ í raforkuframleiðslu, án þess að ljóst sé hver metur þau, á hvaða forsendum þau byggja og hvaða áhrif þau eigi að hafa. Engin krafa er um heildarmat á samfélagslegum áhrifum, umhverfisáhættu eða kostnaðarhagkvæmni einstakra orkukosta. Þannig er hætt við að framkvæmdavaldið setji markmið um orkuöflun án aðkomu almennings eða sjálfstæðrar sérfræðiþekkingar.

3. Skortur á gagnsæi

Þingsályktunartillaga á fjögurra ára fresti kann að gefa til kynna lýðræðislega aðkomu Alþingis. Í reynd er þó verið að festa í sessi málsmeðferð þar sem þingið samþykkir pólitíska stefnu sem síðan hefur áhrif á faglega flokkun og forgangsöröðun virkjunarkosta – án þess að þau tengsl séu gagnsæ eða lögbundin með skýrum hætti.

4. Samhengisleysi og hugsanleg skerðing á náttúruvernd

Ekki er tryggt í frumvarpinu að hin nýja stefnumótun feli í sér samþættingu við skuldbindingar Íslands um líffræðilega fjölbreytni, náttúruvernd eða loftslagsmál. Þvert á móti er hætt við að þrýstingur um töluleg markmið ýti undir hraðvirka orkubyggingu með takmörkuðu mati á afleiðingum, sérstaklega á viðkvæmum svæðum.

Niðurstaða

Vinstri græn telja að frumvarpið sé vanreifað, feli í sér aðför að lýðræðislegri og faglegri ákvarðanatöku um nýtingu náttúruauðlinda og veiki það mikilvæga hlutverk rammaáætlunar sem grundvallartæki í sjálfbærri orkunýtingu. Við hvetjum til þess að fallið verði frá framlagningu frumvarpsins í núverandi mynd og hefja þess í stað vinnu að raunverulegri samræmingu orkustefnu, rammaáætlunar og náttúruverndarsjónarmiða.